Türkiye’de Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Devletin Sorumluluğu

Government’s Responsibility to Prevent the Violence against Women in Turkey

Asst. Prof. Dr. Ebru Karaman (Beykent University, Turkey)

Abstract

Violence against women, which is accepted as a violation of human right in Turkey and in whole world for many years, causes physical and mental harms by practicing all kind of personal and collective behavior including force and pressure. Femicides have increased 1400% in the last seven years and one of every three women is subjected to violence.

It is doubtful that in international law; Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and Council of Europe Convention and in additional to this in national law; The 1982 Constitution and The Law to Protect Family and Prevent Violence Against Women can provide effective guarantee to protect the place of woman in Turkish Society or not? Despite all of the legislative regulations, the violence against women in Turkey increasingly goes on. For this reason it is crucial to evaluate the articles no 5th, 10th, 17th, 41st and 90th of Constitution which compose the legal basis for preventing violence against women.

Republic of Turkey’s founding philosophy bases on equality of women and men, which means equal rights for every single citizen. To end this violence against women; can be achieve only through provide this equality legally and defacto, and also, apply social state’s principles in real life. Because in social states, struggling against this violence should be accepted as government’s policy. The state should be in cooperation with all women's organizations and provide training for related trade bodies.

1 Giriş

Kadına yönelik şiddet, güncelliğini yitirmeden hayatımızda olmaya ve bir şekilde bizi etkilemeye devam etmektedir. Son yıllarda kadına yönelik şiddetin giderek daha fazla göz önünde olması, kadına yönelik şiddetin eskiye nazaran artıp artmadığı tartışmalarını da birlikte getirmektedir. Kısa vadede sona erecek gibi gözükmeyen bu tartışmalar, aslında kadına yönelik şiddetin Türkiye’de de ne kadar yaygın olduğu gerçeğini bir kere daha gözler önüne sermektedir. Kadına yönelik şiddetin varlığının, kadın hareketleri ve konuya duyarlı grupların çabalarıyla görünür hale gelmesi, aslında kadına karşı şiddetle mücadelede önemli bir yer tutmaktadır.

Bu mücadelede unutulmaması gereken ise, kadına yönelik şiddetin bir “insan hakkı ihlali” olduğudur. Kadına yönelik şiddetin ne olduğu ve hangi durumları kapsadığının ayrıntılı şekilde ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alması, devletlerin bu konuya gösterdikleri hassasiyetle paraleldir. Ancak kadına yönelik şiddetle ilgili veriler, hukuk kurallarını değiştirmenin ya da yeni kurallar yaratmanın tek başına sorunları çözmeye yetmediğini göstermektedir. Kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik uluslararası düzeyde pek çok sözleşme, bildirge, tavsiye kararı vs. kabul edilmiş olmasına rağmen, kadına yönelik şiddetin azaldığı yönünde emareler bulunmamaktadır. Uluslararası belgelerde, kadına yönelik şiddet, kadına yönelik ayrımcılığın şekillerinden biri olarak tanımlanmakta ve böylelikle, kadınların diğer faktörlerin yanında yalnızca kadın oldukları için bazı şiddet türlerine maruz kaldıkları kabul edilmektedir (Kuyucu, 2014).

Kadına yönelik şiddet toplumda her yerdedir; ancak en acısı, kadınlar için güvenilirliği en fazla olması gereken “aile içinde” de olmasıdır. Kadına karşı şiddet sorunu çözülmedikçe, toplumda kadın erkek eşitliğinin sağlanması da mümkün olamayacaktır. Kadınların karar verme mercilerinde bulunamaması, şiddetin önlenerek mağdurun korunmasına çözüm getirilememesine neden olmaktadır (Moroğlu, 2012).

Kadına yönelik şiddet bireysel bir sorun değil, bir çok faktörden oluşan toplumsal bir sorundur. Tüm dünyada ciddi bir toplumsal sorun olarak varlığını sürdüren kadına karşı şiddetin tarih boyunca yok sayılması ve görünür olduğu zamanda da meşrulaştırılmaya çalışılmasının sebebi; kadına yönelik şiddetle kadınlar üzerinde hakimiyet kurularak onları kontrol edebilmektir. Günümüzde ise, şiddete karşı koruyucu ve önleyici yasalar çıkartılmakta, uluslararası sözleşmeler yapılmaktadır. Türkiye’de de kadına yönelik mevcut olan şiddetin önlenmesi için ulusal ve uluslararası alanlardaki hukuki düzenlemelere, uygulamada da uyulması zorunludur. Nitekim kadına karşı şiddetin önlenmesinde devletin sorumluluğunun tespiti için yasal çerçevenin önceden çizilmiş olması gerekmektedir. Şiddetle mücadele konusunda, devlet ve tüm kurumlar üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediği ve toplumsal bakış açısı değiştirilmediği sürece, maalesef kadınların toplumda erkeklerle “eşit haklara” sahip olduğu anlayışı da yerleşemeyecektir.

2 Türkiye’de Kadına Karşı Şiddetin Varlığı

2.1 Kadına Karşı Şiddet Kavramı ve Türleri

Şiddet, insanın maddi ve manevi varlığına zarar veren her çeşit davranıştır. Farklı fikirde olanlara kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanan şiddet, aslında insanlık tarihi kadar eski bir sorundur. Şiddet kavramı, toplumların insan hakları çerçevesinde gösterdikleri gelişime bağlı olarak yeniden tanımlanmakla birlikte, tarihsel, sosyal ve kültürel bakımdan da zamanla değişmektedir (Uluocak, vd., 2014).

Günlük hayatta şiddet, mağdurlara baskı, eziyet, korkutma, sindirme, cezalandırma, öldürme şeklinde kendini gösterebilmekte ve bireylerin kendi istekleri dışında maruz kaldıkları eylemler sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Nitekim bu maruz kalma, bireyleri bir şey yapmaktan alıkoymabileceği gibi, bireylere zorla bir şey yaptırtan bir durum da olabilmektedir (Kocacık, 2001). Şiddet kavramı, “kanunlara uymamak, kişilere zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, huzurunu bozmak, hakkını ihlal etmek, hırpalamak ve canını acıtmak için zor kullanmak, aşırı derecede yıkıcı ve öfkeli davranmak” olarak tanımlanmaktadır (Erten ve Ardalı, 1996).

Nitekim benzer bir şiddet tanımı 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da görülmektedir. Söz konusu Kanun’un 2. maddesi uyarınca şiddet, “Kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” kapsamaktadır.

Böylelikle, 6284 sayılı Kanun’un ilgili hükmünün, şiddet eylemini geniş bir şekilde ele alan yorumu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, sadece fiziksel şiddet eylemleri değil, psikolojik, cinsel ve ekonomik açıdan zarar vermeyi hedefleyen davranışların da şiddet kapsamına girdiği yönünde bir eğilim bulunmaktadır. (Gökulu, 2005).

Kadına yönelik şiddet kavramı ise, kadına yapılan fiziksel şiddetle örtüştürülmesine rağmen; yapılan çalışmalar, kadına yönelik şiddet olgusunun sadece fiziksel eylemler üzerinden değil, şiddetin diğer boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Doktrin fiziksel şiddeti, ilk olarak göze çarpan ve verdiği zararlar objektif olarak değerlendirilebilen bir şiddet türü olduğu için ön plana çıkarsa da, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerini de kadına yönelik şiddetin kapsamına dahil etmektedir. Ancak kadına yönelik şiddet, teoride farklı sınıflandırmalara tabi tutulsa da genellikle toplumda birlikte görülebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, fiziksel şiddete maruz kalmış bir kadın, aynı zamanda cinsel şiddete de maruz kalabilmektedir (Uluocak, vd., 2014).

Kadına yönelik **fiziksel şiddet**, kadına zorla bir şey yaptıрма ya da bir şey yapmaktan alıkoyma amacıyla, kadının iradesi dışında gerçekleşen fiziksel zarar verici eylemleri içermektedir. Fiziksel şiddet; vurma, bedene zarar verme, tokat atma, tekmeleme, bükme, boğaz sıkma vb. eylemleri içermektedir. Şiddetin en çok bilinen çeşidi olan fiziksel şiddet, ceza kanunlarında suç olarak düzenlenmektedir (Karınca, 2011).

Kadına yönelik **cinsel şiddet**, kadına yönelik gerçekleştirilen ve kadının iradesi dışında ilişki kurma, tecavüz, sözlü ya da fiili gerçekleştirilen taciz vb. eylemleri kapsamaktadır. Kimin gerçekleştirdiğinin önemi olmaksızın, kadına istemi dışında yöneltilen her türlü cinsel amaçlı söz veya eylemler cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Karınca, 2011).

Kadına yönelik **psikolojik şiddet**, tanımlanması ve kanıtlanması en zor şiddet türüdür. Nitekim bu tarz şiddet eylemlerinin ilk etapta fark edilebilmesi de zordur. Kadını aşağılayan, kadının özsaygısına ve kişiliğine zarar veren ifadeler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Kadını küçük görerek fikirlerini önemsememek, yaptıklarını sürekli kontrol etmek, kadının iş ve sosyal yaşamını engellemek, bağırarak, korkutmak, küfretmek, tehdit etmek ve hakaret etmek gibi pek çok davranış biçimi kadına yönelik psikolojik şiddet tanımı içerisinde yer almaktadır (Uluocak, vd., 2014).

Kadına yönelik **ekonomik şiddet**, kadının mallarını ve diğer gelirlerini elinden almak, kadının iradesi dışında onu çalışmaya zorlamak ya da çalışmaktan alıkoymak, ekonomik konulardaki kararlarda kadını saf dışı bırakmak gibi çeşitli eylemleri kapsamaktadır. Ayrıca, kadının ev içerisindeki iş bölümüne dayalı eşitsiz görev dağılımı nedeniyle iş hayatında kariyer yapamaması da ekonomik şiddet olarak değerlendirilmektedir.

Doktrindeki bu farklı şiddet tanımlarına rağmen, 6284 sayılı Kanun’un 2. maddesi, kadına yönelik şiddeti; “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve Kanun’da şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış” olarak geniş bir biçimde tanımlamaktadır.

Sonuç olarak; kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel, ruhsal, sosyal, cinsel ve ekonomik açıdan zarar görmesine, acı çekmesine neden olan, onurunu zedeleyen, temel hak ve özgürlüklerini kullanmasını engelleyerek, kadına yönelik ayrımcılığın sürmesine yol açan bir eylemdir.

2.2 Türkiye’de Kadına Karşı Şiddetin Boyutları

Kadına karşı şiddet, evrensel bir sorundur. 1970’lerden önce genelde yabancıların ya da uzak tanıdıkların saldırısı ve tecavüzüyle sınırlı olarak görülen kadına yönelik şiddet, ülkemizde, ancak 1980’lerin ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 1998). Maalesef, Türkiye’de erkeğin eşini ya da kızını dövmesi, onun hakkı olarak kabul edilmektedir. Kadına yönelik şiddetin nedenlerinin belirlenmesi, soruna çözüm getirilmesi için gereklidir. Araştırmalar göstermektedir ki, eşine şiddet uygulayan erkeklerin büyük çoğunluğu, şiddetin nedenini “söz dinlememe” olarak ifade etmektedir. Bununla birlikte, kadınların genellikle geleneksel işlerini yerine getirmediikleri ve bir yere giderken de izin almadıkları için şiddete maruz kaldıkları anlaşılmaktadır (Kalaycıoğlu ve Kılıç, 2001).

Ülkemizde şiddetin var olduğu ve her geçen gün de arttığı bir gerçektir. Türkiye’de her beş kadından ikisinin fiziksel şiddete, her iki kadından birinin de duygusal şiddete maruz kalmaktadır. Kadınlar ilk yıllarda eşlerinin değişeceğine inanmakta; ancak daha sonra da çevre baskısı, ekonomik nedenler, korku, meslek sahibi olmama gibi gerekçeler yüzünden eşlerini terk edememektedir. Ancak şiddet çocuklarına yöneldiği zaman yardım aramaya karar verdikleri belirlenmiştir (Gümüsoğlu, 1998). Kadına yönelik şiddetin oldukça yaygın olduğu; şiddetin yoğunluğunun yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi faktörlerden etkilendiği belirtilmektedir. Kadınların insan hakları kapsamındaki birçok hakkını kullanamamasına neden olan “cinsiyet sorunsalı”, toplumun kadına biçtiği rol ve dayatmalarıyla daha fazla genişlemektedir.

Türkiye’de aile içinde yaşanan sorunlar mahrem kabul edildiğinden yakın kişilere bile anlatılamamaktadır. Nitekim şiddete maruz kalan kadın, uğradığı şiddeti başkasına anlatmaktan utanmaktadır. Şiddet gördüğünün bilinmesini istememektedir. Maalesef Türkiye’de kadına biçilen bu geleneksel rol, şiddetin giderek yaygınlaşmasına ve normal kabul edilmesine neden olmaktadır. Kadınlar üzerindeki meşrulaştırılmış bu baskı da, şiddete maruz kalan kadınların yardım alabilmelerini zorlaştırmaktadır.

3 Türkiye’de Kadına Karşı Şiddeti Önlemeye Yönelik Hukuki Düzenlemeler

Kadına karşı şiddetle mücadele, başlangıçta büyük ölçüde hükümet dışı kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Ancak kadına karşı şiddeti önlemekte devlet kurumlarının tutumu değişmedikçe mücadelenin başarıya ulaşması zordur. Bu nedenle, devletin bu konudaki sorumluluğunu yerine getirmesi ve buna ilişkin çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Kadına yönelik şiddetin tüm dünyada bu kadar yaygın olması, uluslararası sivil toplum örgütlerini de harekete geçirmiştir. Diğer bir ifadeyle, feminist hareketlerin de etkisiyle uluslararası toplumda konunun yoğun biçimde ele alınması; soruna insan haklarına ilişkin evrensel bir boyut kazandırmıştır. Dolayısıyla bu durum, Türkiye’de kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik ulusal düzenlemelerin yanı sıra uluslararası alandaki düzenlemelerin de dikkate alınmasına neden olmaktadır.

3.1 Uluslararası Alandaki Hukuki Düzenlemeler

Kadın haklarına ilişkin ilk uluslararası sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 1979 tarihli “**Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)**”dır. Türkiye’nin de 1985 yılında taraf olduğu bu Sözleşme, taraf devlet sayısının çokluğu ve kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için devletlere getirdiği önemli yükümlülüklerle bu konudaki en önemli sözleşmelerden biridir. Sözleşme, 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme’de kadına karşı şiddet, kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklerden faydalanabilmelerini engelleyen bir ayrımcılık türü olarak düzenlenmesine rağmen, kadına yönelik aile içi şiddeti düzenlenmemiştir. Söz konusu Sözleşme’nin temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın erkek rollerine dayalı önyargıların yanı sıra geleneksel ve benzer tüm ayrıcalık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır.

Sözleşme’nin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesine sunmak zorundadırlar. Türkiye bu zorunluluk kapsamında 7. Ülke Raporunu tamamlayarak Ekim 2014’te CEDAW Komitesi’ne iletmıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2015).

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından hazırlanan “**Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildirge**” yayınlanmıştır. Söz konusu Bildirge ile aile içi şiddetin kapsamı ilk defa uluslararası bir belgede tanımlanmıştır. Bildirge’de, kadınlara karşı şiddetin tanımı yapıldıktan sonra, şiddete ilişkin örnekler verilmektedir. Bildirge’nin 4. maddesinde, şiddetin önlenmesi, failin cezalandırılması ve şiddete uğrayanın korunması konularında devletlere düşen sorumluluklar düzenlenmiştir. Devletlerin iç hukuklarında bu konuya ilişkin düzenleme yaparak farklı kuruluşlarla işbirliği yapması gerektiği belirtilmiştir. Bildirge’deki ilke ve kuralların hukuki bağlayıcılığı yoktur; ancak kadınlara karşı şiddetin önlenmesi açısından devletlere örnek teşkil etmektedir. Kadınlara yönelik şiddeti, fiziksel şiddet ile sınırlamayan Bildirge, şiddet korkusuyla kadınları sindiren her türlü eylemi “şiddet” kapsamında değerlendirmektedir. Devletler kadınlara yönelik şiddeti kınmalı ve önlenmesine yönelik yükümlülüklerinden kaçınmak için hiçbir geleneği veya dinsel düşüncüyü ileri sürmemelidir. Devletler imkanlarını kullanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı şiddeti önlemeye yönelik bir politika izlemek ve bu amacı gerçekleştirecek gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik ayrı bir düzenleme yoktur. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme’de yer alan işkence ve zorla çalıştırma yasaklarından hareketle Bildirge’deki

ilkelere uyumlu kararlara hükmetmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2002’de verdiği tavsiye kararında, aile içi ve kadına karşı şiddetin önlenmesi için ayrıntılı düzenlemelere yer vermiştir: sosyal hizmetler çalışanları ve yargı mensuplarına konuyla ilgili meslek içi eğitim verilmesi; şiddet mağdurunun korunması için sığınma evleri açılması; çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve medyanın desteğinin gerektiği gibi. CEDAW’a ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye’ye karşı açılan davada, aile içi şiddet konusunda gerekli tedbirlerin alınmaması ve kadın mağdurunun korunamaması nedeniyle tazminata hükmetti. Söz konusu kararda; Devletin, kişileri aile içi şiddete karşı korumak için öngörülen yasal önlemleri şiddete uğrayan kadınlara gereğince uygulamaması da Sözleşme’nin ihlali olarak kabul edildi. Mahkeme, Sözleşme’nin yaşam hakkını güvence altına alan 2. maddesinin, işkence ve insanlık dışı ve kötü muamele yasağını düzenleyen 3. maddesinin ve her türlü ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi (Opuz – Türkiye kararı, 9.6.2009).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 11 Mayıs 2011’de imzaya açılan **“Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme”** uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşmedir. İstanbul’da imzaya açıldığından **İstanbul Sözleşmesi** olarak anılan Sözleşme, kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğunun vurgulanması açısından da ilktir. Sözleşme, bağlayıcı olmasının yanı sıra bağımsız bir denetim mekanizması kurulmasını da öngörmektedir. CEDAW’ın güçlenmesine destek olacak nitelikte olan Sözleşme, şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunu belirtmektedir (Moroğlu, 2012).

Türkiye, Sözleşme’yi çekincesiz olarak onaylayan ve yürürlüğe koyan ilk ülke olmuştur. 20 Mart 2012 itibarıyla Sözleşme’yi onaylayan Türkiye, onay belgesini de Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği’ne iletmıştır. Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş; Mayıs 2015 itibarıyla da Sözleşme’yi 18 ülke onaylamıştır. Uluslararası bağlayıcılığa sahip ilk hukuki belge olan Sözleşme, Avrupa Konseyi üyeleri dışındaki ülkelerin de imzasına ve onayına açılmıştır.

Sözleşme’nin amacı; kadına ve aile içi şiddete son verilmiş, bir Avrupa’nın hukuki çerçevesini çizmektir. Bunun için şiddeti önleme, kadını koruma, şiddeti kovuşturma ve mağdura destek mekanizmaları öngörmektedir. Sözleşme, ayrımcılık yapmadan tüm kadınların şiddetten korunması gerektiğini, haklarıyla birlikte düzenlemektedir. Kadına yönelik şiddet, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı ve ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü eylemdir. Söz konusu eylemler, insan haklarını ihlal etmekte ve kadınlara yönelik ayrımcılık oluşturmaktadır. Kadının mağdur olduğu durumların ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi, farkındalık yaratmak açısından önemlidir. (Uluocak, vd., 2014).

Sözleşme, taraf devletlere ayrımcılık yapmama, devlet kurumları ile şiddetin aktörü olmama, toplumsal cinsiyetle ilgili hassasiyet gerektiren kapsamlı politikalar düzenleme, finansal kaynakları bulma, sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yürütme, koordinasyon kurumu kurup veri toplama gibi genel yükümlülüklerin yanı sıra şiddeti önleme, mağduru koruyup destekleme ve faile hukuki/cezai yaptırım uygulama yükümlülüklerini de yüklemektedir (Demirkır Ünlü, 2012).

Sözleşme hükümleri devletlere “özen yükümlülüğü” çerçevesinde hareket etme zorunluluğu getirmektedir. Bu kapsamda devlet önleyemediği her türlü kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet vakasından sorumlu tutulacak ve tazminat ödemekle yükümlü olacaktır (md.5). Şiddet sonucu doğan maddi veya manevi zararın saldırgan tarafından karşılanamaması halinde, zarara uğrayana devlet tarafından tazminat ödenecektir (md.30).

3.2 Türkiye’deki Hukuki Düzenlemeler

1982 Anayasası’nda devlete, kadınları aile içi şiddete karşı koruma konusunda doğrudan ödev yükleyen açık bir düzenleme yoktur. Ancak Anayasa’nın yaşam hakkını düzenleyen 17. maddesi, kanun önünde eşitliğe ilişkin 10. maddesi ve “ailenin korunması” başlıklı 41. maddesi, aile içi şiddetle ilişkilendirilebilecek hükümlerdir.

Anayasa’nın 41. maddesi uyarınca; “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.” Maddenin gerekçesinde ise, “ananın, bu sıfatla korunması” gerektiği belirtilmektedir. Anayasa’nın 41. maddesine, 2010 yılında eklenen son fıkraya göre; devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirler almakla yükümlüdür. Söz konusu değişiklik, kadınların aile içi şiddete karşı korunmasında, çocuklarla sınırlı olsa da bir katkı sağlamıştır (Öden, 2014).

Doktrinde, devletin kadınları aile içi şiddete karşı koruma konusundaki ödevinin “ananın korunması”na ilişkin bu hükme dayandırılmasının iki önemli sonucu olduğu vurgulanmaktadır. Kadınları koruma ödevinin somutlaştırılması ve yerine getirilmesi, Anayasa’nın 65. maddesi uyarınca, büyük ölçüde yasama organının takdirine kalmaktadır. Bununla birlikte, şiddet karşısında kadınları “birey” olarak değil, “aile” dolayısıyla “ana” sıfatıyla korumaya değer gören bir anlayış ortaya konulmaktadır. Kadınları “birey” olduğu için korumaya değer gören ve bu nedenle devlete kadınları koruma ödevi yükleyen Anayasa’nın diğer hükümlerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Temel hak ve özgürlüklerin niteliğini düzenleyen Anayasa'nın 12. maddesinin ilk fıkrası uyarınca; "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." Anayasa'nın 17. maddesi ise; kişinin dokunulmazlığı ile maddî ve manevî varlığını düzenlemektedir. Söz konusu maddeye göre; herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz..."

Kişilerinin yaşama hakkının ve maddi ve manevi varlığının yalnızca devletin değil; diğer kişilerin müdahalelerine karşı da korunması zorunludur. Bu hakların diğer kişilere karşı korunması ise, devletin katkısı olmadan gerçekleşemez. Dolayısıyla, kişinin yaşama hakkı ve maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, devlete yalnızca bu haklarla korunan özel alana müdahaleden kaçınma gibi olumsuz değil; aynı zamanda kişiye ayrılmış özel alanı diğer kişilere karşı koruma gibi olumlu bir ödev de yüklemektedir (Öden, 2014).

Kadınlara karşı şiddetin, onların maddi ve manevi varlığını ve bütünlüğünü, hatta yaşam haklarını ihlal ettiği açıktır. Bu nedenle, kadınlara karşı aile içi şiddetin önlenmesi, devletin sosyal alandaki ödevlerinden önce, kişinin yaşama ve maddi ve manevi bütünlüğünü koruma ve geliştirme haklarından doğan olumlu ödevlerinin bir gereği sayılmalıdır. Bunun sonucu olarak, devlet, kadınları şiddete karşı koruyucu önlemleri almak, diğer bir ifadeyle kanunlar çıkararak idari ve yargısal koruma sistemlerini kurmak ve öngördüğü önlemleri somut olaylarda gerçekleştirmekle yükümlüdür (Öden, 2014).

Devletin, kadınları aile içi şiddete karşı koruma ödevinin bir diğer anayasal dayanağı olarak 1982 Anayasası'nın eşitlik ilkesini düzenleyen hükmüne de değinmek gerekmektedir. Nitekim "Kanun önünde eşitlik" başlıklı Anayasa'nın 10. maddesi uyarınca; "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz..."

Anayasa'nın ilgili maddesi, Devlete açıkça iki ödev de yüklemektedir. Bunlardan ilki, Devlet organları ve idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etme zorunluluğudur. İkincisi ise, Devletin kadın erkek eşitliğinin yaşama geçmesini sağlama yükümlülüğüdür. Konuya kadınların temel hak ve özgürlüklerden eşit yararlanmalarını sağlamak amacı açısından yaklaşıldığında ise, Anayasa'nın 10. maddesinin devletin yükümlülüklerini somutlaştırdığı anlaşılmaktadır. Kadınların içinde bulunduğu durumlar temel hak ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarını engelleyen ölçüde farklılık gösterdiğinde, Devletin kadınların durumlarındaki bu farklılığı göz önünde tutarak onlara farklı davranması gerekmektedir. Bu bağlamda şiddete karşı savunmasız durumdaki kadınların özel olarak korunması da, Devletin yükümlülüğüdür (Karınca, 2008).

Devleti kadınlar ile erkeklerin haklardaki eşitliğini yaşama geçirmekle yükümlü kılan 10. madde, hem devletin kadınlara karşı ayırım yasağından doğan olumlu yükümlülüklerini desteklemekte, hem de Devleti kadınların hak ve özgürlüklerini sınırlandıran sosyal ve ekonomik engelleri kaldırmakla yükümlü kılmaktadır. Bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine de aykırı sayılmaması, kadınlara karşı şiddetin onların içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşulların elverişsizliğinden kaynaklandığı durumlarda Devlet, söz konusu fiili eşitsizliği gidermek amacıyla kadınlar lehine önlemler almakla da yükümlüdür. Sonuç olarak, devletin kadınları şiddete karşı koruma ödevinin anayasal dayanağının 10, 12 ve 17. maddelerde aranması; Türkiye'de kadınları da korunmaya değer bir "birey" olarak kabul eden bir anlayışın temelini oluşturma çabasıdır.

Normlar hiyerarşisinin en üst basamağında olan Anayasalar, temel ilkeleri belirleyerek ülkenin hukuksal çerçevesini çizer. Anayasal hükümler genellikle doğrudan uygulanabilir nitelikte değildir. Asıl uygulamayı belirleyecek olan yasaların içeriğidir. Dolayısıyla bu konuya ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalarla 1982 Anayasası'nın ilgili hükümlerinin yanı sıra konuya ilişkin detaylı yasalara da ihtiyaç vardır. Ancak maalesef, yakın zamana kadar, Türkiye'de kadına karşı şiddetin önlenmesine hukuk yeterince ilgi göstermemektedir.

8 Mart 2012 tarih ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile birlikte, kadınlara karşı şiddetin önlenmesi konusunda daha iyi bir yasal çerçeveye kavuşulmuştur. Söz konusu Kanun'da düzenlenen tedbirler, doğru uygulandığı takdirde kadına karşı şiddetle başa çıkılabilecektir. 6284 sayılı Kanun'dan önce yürürlükte olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un hükümleri gibi adında da "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi" ifadesi yer almamaktaydı. Bu nedenle kanun koyucunun önceliğinin, "ailenin korunması"ndan "kadınların şiddete karşı korunması"na doğru kaydığı söylenebilmektedir.

6284 sayılı Kanun'un amacı, şiddete uğrayan ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan, herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm kadınların, çocukların ve aile bireylerinin korunması (md.1/1) ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Söz konusu Kanun'un gerekçesinde de, kişilere yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle günümüzde bu sorun, özel alan sorunu olmaktan çıkarak toplumsal alanda tartışılmakta ve mücadeleciler bir devlet

politikası olarak kabul edilmektedir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadının insan haklarının teminat altına alınması devletin sorumluluğundadır (Uluocak, vd., 2014).

6284 sayılı Kanun, kadına yönelik şiddetin bildirilmesi, açığa çıkarılması, önlenmesi, mağdurların korunması ve cezalandırılması süreçlerinde iyileşmeler hedeflemektedir. Kanun'da şiddet, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu düzenleme, kadına yönelik şiddeti, cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ve kadının insan haklarını ihlal eden bir tutum olarak tanımlamaktadır (md.2/1-ç). Anayasa, uluslararası sözleşmeler ve özellikle İstanbul Sözleşmesi, Kanun'un uygulanmasında dikkate alınmak zorundadır.

4320 sayılı eski Kanun'da düzenlenmiş koruma tedbirleri, 6284 sayılı yeni Kanun'da da mevcuttur. Yeni Kanun, şiddeti önleyici tedbir kararı verilmesi, koruma kararı verilmesi, kurumlar arası iş birliği sağlanması, şiddet mağduruna geçici maddi yardım sağlanmasına ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Tedbir kararları korunan kişiye yönelik "koruyucu tedbir", şiddet uygulayanlara yönelik "önleyici tedbir" olarak ikiye ayrılmaktadır. Koruyucu tedbir kararı verilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaması yine bu Kanun'la düzenlenmektedir. Ayrıca söz konusu Kanun, barınma, geçici maddi yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmeti, korunma, kreş yardımı, iş yerinin değiştirilmesi, eşinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması, tanık koruma gibi koruyucu tedbir kararları alınmasına da imkan tanımaktadır (Sertkaya, 2014).

Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde, herkes bu durumu resmi makamlara ihbar edebilmektedir (md.7). Gecikmesinde sakınca olan durumlarda ise, şiddeti önleyici tedbirlerin aile mahkemesi hakimince verilmesinin yanında kolluk amirine yasadaki yazılı tedbirleri alma yetkisi de verilmektedir (md.5). Kolluk kuvveti veya mülki amirin koruyucu tedbir kararı verebilmesi, yine gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mümkündür (md.3). Hayati tehlike olması halinde, Tanık Koruma Kanunu çerçevesinde kimlik ve belgelerinin değiştirilmesi de mümkün hale getirilmiştir (md.4/1-ç). Özellikle, şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kurulmasına yönelik düzenleme son derece ileri bir adım olmakla birlikte, bunların kurulması ve işleyişine ilişkin detayların ve kurumsal alt yapısının tam olarak netleşmemiş olması düşündürücüdür (Sözüer vd., 2014).

Hatırlatmak gerekir ki, sorunların çözümü için yasalar tek başına yeterli değildir; yasaların öngördüğü tüm düzenlemelerin aynı zamanda etkin bir şekilde uygulanabiliyor olması da gerekmektedir. Aksi halde yasanın yürürlüğe girmesiyle kısa sürede sonuç alınması mümkün olmayacaktır (Sözüer vd., 2014).

4 Sonuç

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele, ancak devlet kurumları ile kadın kuruluşlarının deneyimlerinin bir araya getirilmesiyle başarıya ulaşabilir. Devlet, tüm kadın örgütleriyle işbirliği içinde olmalı; sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını kolaylaştırıp güçlendirmelidir. Nitekim devletin sadece yasal düzenlemeler getirerek bu konuya ilişkin önlemler alması, mevcut şiddeti tamamen ortadan kaldırmayacaktır.

Devlet, kadınlara yönelik şiddeti kınamalı, şiddetin önlenmesine yönelik yükümlülüklerden kaçmak için hiçbir geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir. Diğer bir ifadeyle devlet, kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış biçimlerini değiştirmek ve cinslerden birinin üstünlüğü veya aşağı olması fikrine, kadın ve erkekler için basmakalıp rollere dayanan önyargıları, geleneksel uygulamaları silmek üzere, özellikle eğitim alanında tüm tedbirleri almalıdır.

Devlet, kadınlara yönelik şiddete ilişkin erkeklerin eğitimi konusunda farkındalık yaratmalıdır. Bu eğitim aileden başlayarak toplumsal yaşamın her alanında (eğitim, çalışma yaşamı ve siyaset) olmalıdır.

Devlet, şiddete maruz kalmış kadınlara adalet mekanizmasına başvuru imkânını ve uğradıkları zararın ulusal hukuk uyarınca adil biçimde tazmin edilmesini sağlamalıdır. Kadınlar, bu mekanizmalara başvurarak hakları konusunda bilgilendirilmelidir. Elbette bunun için de sorumluluk yerel yönetimler bazında devlete aittir ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin tüm bu faaliyetler için de bütçeden yeterli kaynak ayrılmalıdır. Dolayısıyla, Türkiye'de kadına yönelik şiddeti önlemek ve şiddetin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için en başta devlete, daha sonra ilgili her kuruma ve kadın erkek herkese görev düşmektedir.

Son olarak tekrar tekrar söylemekte fayda vardır ki, "kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlalidir" ve ne yazık ki, "Türkiye eğitimli ve konularında yetkin kadın potansiyelinden yararlanmamakta ya da yararlanamamaktadır. Türkiye'nin çağdaşlaşması ve kalkınması için kadınların katkısına ve bakış açısına ihtiyaç vardır. İşte sırf bu nedenle, kadınların eşitlik mücadelesine devam etmesi gerekmektedir. Nitekim kadına şiddet yönelterek ezen sadece erkek değildir. Kadın kendi hayatından sorumlu olmaktan vazgeçerek, kendi kendini de mağdur etmekte ve bu eşitlik mücadelesinde kendisini güçsüz bırakmaktadır.

Kaynakça

- Davaz, 2014. **Eşitsiz Kız Kardeşlik**. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Demirkır Ünlü, 2012. **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet**. Legal Yayıncılık, İstanbul.

- Dişsiz ve Şahin, 2008. “Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet”, *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, C.1, S.1, s.50.
- Erten ve Ardalı, 1996. “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Cotigo*, S.6-7, s.143.
- Gökulu, 2005. **Terör Eylemlerinin Medyaya Yansıması**. Polis Akademisi Güvenlik Birimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Karınca, 2011. **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**. Ankara Barosu Yayını, Ankara.
- Kartal, 2008. “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Sağlık Teşkilatının Rolü”, *Kadına Yönelik Şiddet Kongresi*, Ankara, s.91.
- Kocacık, 2001. “Şiddet Olgusu Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.2, s.1.
- Kuyucu, 2014. **Kadına Yönelik Şiddet**. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Levinson, 1990. **Family Violence in Cross-Culturel Perspective**. CA: Sage Publication.
- Moroğlu, 2009. **Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi**. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Moroğlu, 2012. “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi – 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, s.357.
- Öden, 2014. “Türk Anayasa Hukukunsa Kadınları Ev-İçi Şiddete Karşı Koruma Ödevi”, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Yayınevi, Ankara, s.77.
- Rubio-Marin, 2015. “Türkiye’de Kadının Anayasal Statüsü Yol Ayrımında”, *Güncel Hukuk Dergisi*, Ankara, s.40
- Sertkaya, 2014. **Kadına Yönelik Şiddet**. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Sever, 2012. “Kadına Karşı Eviçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Opuz v. Türkiye Kararı”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-2, s.19.
- Sözüer, 2014. **Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık**. Adalet Yayıncılık, Ankara.
- Uluocak, vd., 2014. **Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet**. Paradigma Akademi Yayınları, Edirne.
- Vatandaş, 2003. **Aile ve Şiddet: Türkiye’de Eşler Arası Şiddet**. Uyum Ajans, Ankara.
- Yıldırım, 1998. **Sıradan Şiddet**. Boyat Kitapları, İstanbul.
- <http://www.anayasa.gov.tr>
- <http://conventions.coe.int>
- <http://kadininstatusu.aile.gov.tr>